

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-73-64>

УДК 338.48:614.2:338.46

РОЗВИТОК МЕДИЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА МОЖЛИВОСТІ

DEVELOPMENT OF MEDICAL TOURISM IN UKRAINE: PROBLEMS AND OPPORTUNITIES

Мартинюк Уляна Андріївна

кандидат сільськогосподарських наук,
доцент кафедри туристичного бізнесу та гостинності,
Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій
імені С. З. Гжицького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-8739-6356>

Martyniuk Uliana

Stepan Gzhytskyi National University
of Veterinary Medicine and Biotechnologies Lviv

Метою статті є всебічне дослідження стану медичного туризму в Україні в умовах повномасштабної війни, а також систематизація проблем і можливостей для його післявоєнного відновлення і розвитку. Для досягнення поставленої мети застосовано системний, структурно-функціональний, порівняльний та графоаналітичний методи дослідження. Опрацьовано статистичні матеріали, результати міжнародних аналітичних звітів, а також вітчизняні наукові джерела. У статті проаналізовано глобальні тренди медичного туризму, визначено позицію України у світовому контексті й побудовано порівняльну аналітичну таблицю, яка узагальнює проблеми й можливості розвитку галузі. Наукова новизна роботи полягає у тому, що вперше здійснено структуровану оцінку внутрішніх бар'єрів і стратегічних переваг медичного туризму України з урахуванням реалій повоєнного відновлення.

Ключові слова: іноземні пацієнти, хвороби, медична допомога, охорона здоров'я, лікування за кордоном.

The uneven level of development of healthcare systems in different countries of the world, as well as natural and climatic diversity, stimulate the active growth of the medical tourism sector. This phenomenon is economically beneficial for states, because the export of services, in particular medical ones, often brings more profit than the trade in finished products or raw materials. At the same time, the effective development of medical tourism requires proper legal regulation and state support through the implementation of appropriate regulatory and legal mechanisms. The purpose of the article is a comprehensive study of the state of medical tourism in Ukraine in the conditions of a full-scale war, as well as the systematization of problems and opportunities for its post-war restoration and development. To achieve the set goal, systemic, structural-functional, comparative and graph-analytical research methods were used. Statistical materials, results of international analytical reports, as well as domestic scientific sources were processed. The article analyzes global trends in medical tourism, determines Ukraine's position in the global context, and constructs a comparative analytical table that summarizes key problems and opportunities for the development of the industry in the post-war period by categories: economic, legal, personnel, infrastructure, technological, image, etc. The scientific novelty of the work lies in the fact that for the first time a structured assessment of internal barriers and strategic advantages of medical tourism in Ukraine has been carried out, taking into account the realities of post-war recovery and the country's role in the changed global medical landscape. The conclusions of the study indicate the presence of a complex of external and internal prerequisites for the formation of a new model of medical tourism in Ukraine, focused on international standards, price competitiveness, unique areas of treatment and rehabilitation, as well as active integration into global healthcare services markets. A promising direction for further research is to study the possibilities of integrating the recovery of military personnel and veterans into the structure of medical tourism as a separate specialized segment.

Keywords: foreign patients, diseases, medical care, healthcare, treatment abroad.

Постановка проблеми. Умови повномасштабної війни в Україні створюють додаткові виклики для розвитку медичного туризму.

З одного боку, країна має певний потенціал у сфері медичних послуг – зокрема в напрямках стоматології, естетичної хірургії, репро-

ТУРИЗМ

дуктивної медицини – та конкурентоспроможне співвідношення ціни й якості. З іншого боку, збройна агресія РФ спричинила масштабні руйнування медичної інфраструктури, зниження безпеки перебування іноземних громадян і загальне падіння інвестиційної привабливості. У результаті в'їзний медичний туризм практично призупинився, а увага системи охорони здоров'я зосереджена насамперед на наданні допомоги військовим, внутрішньо переміщеним особам і цивільному населенню, що постраждало від бойових дій. За таких умов постає проблема формування нових підходів до відновлення та перспективного розвитку медичного туризму в Україні, які мають враховувати не лише економічні й організаційні чинники, а й безпековий, правовий і соціальний контексти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Останні дослідження в галузі медичного туризму засвідчують зростаючий науковий інтерес до цієї тематики як на національному, так і на міжнародному рівнях. У науковій роботі Б. В. Деревянка, Г. А. Миронової та С. В. Книша [1] акцентовано увагу на класифікації видів медичного туризму в Україні, а також на практичних підходах до його стимулювання. Автори зазначають, що попри високий потенціал медичних послуг, галузь потребує цілісної стратегії просування та вдосконалення інфраструктури. У свою чергу, науковець Є. С. Гнедик [2] досліджує засоби державного регулювання в цій сфері, акцентуючи на необхідності формування спеціального законодавчого поля та запровадження механізмів державного партнерства з приватними структурами. Аналіз чинних інструментів виявляє їхню фрагментарність і обмеженість. Правові аспекти функціонування сфери медичного туризму розглянуто також і у праці авторів В. І. Теремецького та А. О. Подзірова [3], де досліджено правовий статус суб'єктів владних повноважень. Автори наголошують на неврегульованості багатьох аспектів, пов'язаних із процедурою взаємодії між іноземними пацієнтами та державними установами охорони здоров'я. З макроекономічної точки зору проблема розвитку медичного туризму вивчалась науковцями Т. Желюк та В. Мациком [4], які підкреслюють важливість гармонізації регіонального розвитку із загальнонаціональними цілями в медичній сфері. Дослідники наголошують, що за умов ефективної координації можна досягти значного зростання в'їзного туристичного потоку з медичною метою. Історико-економічний кон-

текст становлення медичного туризму в Україні представлено у статті А. А. Романової [5]. Авторка простежує етапи формування галузі в контексті інтеграції України у світовий економічний простір, наголошуючи на ролі міжнародного співробітництва та конкурентних переваг українських медичних послуг. На міжнародному рівні аналітичний огляд літератури, здійснений А. К. F. Wong та співавторами [6], виявляє ключові прогалини в дослідженнях медичного туризму, зокрема брак уваги до стратегій просування дестинацій. Автори пропонують нові підходи до маркетингового позиціонування країн як привабливих медичних напрямів.

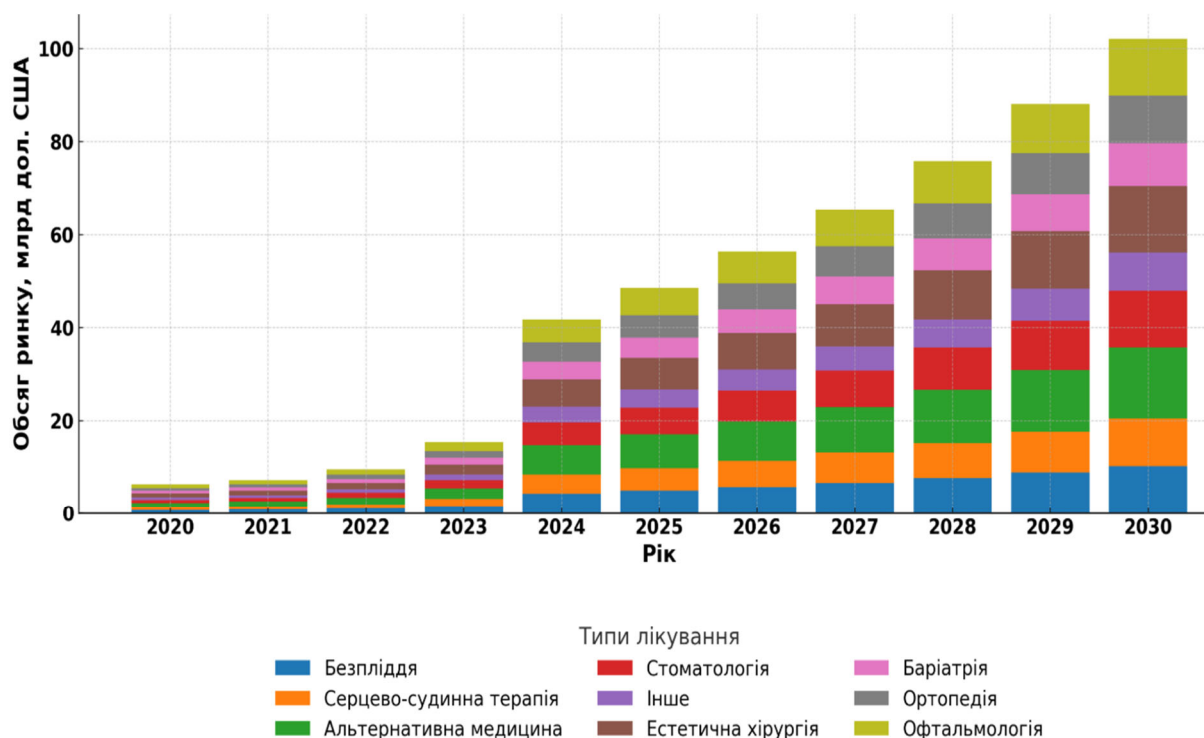
У публікації А. Nabibi та ін. [7] проведено бібліометричний аналіз наукових джерел, присвячених медичному туризму. Результати демонструють зростання кількості досліджень після 2010 року та домінування тематики якості медичних послуг і поведінки пацієнтів. Економічні аспекти розвитку медичного туризму систематизовані у роботі М. Nadian, та ін. [8]. Авторами виокремлено вплив медичного туризму на національні економіки, особливо в контексті надходжень до державного бюджету, зайнятості та інвестицій у медичну інфраструктуру.

Таким чином, аналіз сучасних досліджень демонструє комплексний характер проблематики медичного туризму, що охоплює правові, економічні, регіональні та маркетингові аспекти. Нагальним залишається питання розвитку медичного туризму в умовах війни в Україні, коли велика кількість українських військових потребує медичної допомоги та реабілітації.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті полягає в змістовному та практичному обґрунтуванні сучасного розвитку медичного туризму в Україні під впливом кризових явищ.

Виклад основного матеріалу. В умовах сучасності, медичний туризм і медичні подорожі – практика поїздок з метою отримання медичної допомоги – за останні п'ятнадцять років перетворилися на потужну індустрію. На рисунку 1 зображено графік, який демонструє зростання ринку медичного туризму у світі: типологічна структура та прогноз на 2025–2030 роки.

Результати аналізу динаміки ринку медичного туризму, зображеного на рис. 1, свідчать про стійке зростання цього сегмента: якщо у 2020 році його обсяг становив \$6,2 млрд, то вже у 2024 році він досягнув \$41,75 млрд.

Рис. 1. Зростання ринку медичного туризму у світі: типологічна структура та прогноз на 2025–2030 роки

Джерело: складено автором на основі [9]

Надалі, за прогнозом, очікується інтенсивне зростання ринку у період 2025–2030 років із середньорічним темпом на рівні 16,08%, що може призвести до подвоєння обсягів ринку – до понад \$102 млрд у 2030 році. Така позитивна динаміка пояснюється низкою чинників: економічною вигідністю лікування за кордоном, високою якістю медичних послуг, доступом до передових технологій та обладнання, а також індивідуальним підходом і високим рівнем сервісу. Структура ринку охоплює широкий спектр напрямів – від естетичної хірургії, стоматології та баріатрії до ортопедії, репродуктивної медицини та серцево-судинного лікування [9]. Це свідчить про глобалізацію медичних послуг, зростаючу мобільність пацієнтів і формування нової моделі охорони здоров'я, де медичний туризм стає важливим елементом міжнародної економіки.

З огляду на зростання вартості медичних послуг у розвинених країнах і дедалі ширший доступ до доступної медицини в країнах, що розвиваються, все більше людей обирають лікування за кордоном. Однак отримання достовірних даних щодо медичного туризму є складним завданням через відсутність централізованої звітності, відсутність національної політики в цій сфері, а також через

те, що багато пацієнтів свідомо не розголошують факт отримання медичних послуг за межами своєї країни [10]. Попри ці труднощі, деякі дані щодо медичного туризму все ж доступні, що дає змогу оцінити кількість пацієнтів, які подорожують з метою лікування, у розрізі країн. Згідно з останніми наявними даними (допандемічного періоду) (рис. 2), деякі країни мають статистику щодо медичного туризму. Частина з них надає інформацію як про в'їзний, так і про виїзний потоки, з середніми показниками кількості пацієнтів і основними видами медичних процедур, що користуються попитом.

Отже, графік на рисунку 2 ілюструє дані про кількість медичних туристів у провідних країнах світу станом на допандемічний період. Дані, представлені на рисунку, відображають в'їзний медичний туризм - тобто кількість пацієнтів, які прибули до країни з-за кордону з метою отримання медичних послуг. Очевидно, що лідером у цьому сегменті виступає Таїланд з понад 2,5 млн пацієнтів на рік, за ним слідує Мексика (1,3 млн), Малайзія (1,2 млн), а також Сполучені Штати Америки (1 млн) та Індія (700 тис.). Ці п'ять країн формують «ядро» глобального ринку медичного туризму, приваблюючи пацієнтів із різних регі-

онів світу завдяки поєднанню доступності, якості та спеціалізації послуг.

Середньорівневі показники демонструють такі країни як Туреччина (700 тис.), Південна Африка (500 тис.), Сінгапур (450 тис.), Філіппіни (200 тис.), Німеччина (200 тис.) та Об'єднані Арабські Емірати (630 тис. у Дубаї). Україна, хоча й володіє певним потенціалом у сфері стоматології, пластичної хірургії та репродуктивної медицини, наразі має незначний обсяг в'їзного потоку медичних туристів – лише близько 3 000 пацієнтів на рік, що свідчить про низьку інтеграцію країни у глобальний ринок медичних послуг. Водночас Україна є джерелом виїзного медичного туризму, оскільки багато громадян змушені шукати лікування за кордоном через брак спеціалізованих або безпечних послуг у воєнний період.

Слід наголосити, що розвитком медичного туризму на наднаціональному рівні опікується Всесвітня асоціація медичного туризму (GHTC), тоді як в Україні цю функцію виконують Українська асоціація медичного туризму (УАМТ) та Державне агентство розвитку туризму. Водночас, на відміну від країн, де медичний туризм є пріоритетним напрямом державної політики – зокрема США, Туреччини, Ізраїлю, Німеччини, Індії, Таїланду, Південної Кореї, Малайзії – і підтримується цільовими програмами та державними інвестиціями, в Україні він досі не отримав належного інституційного оформлення [4]. Як складова сфери охорони здоров'я, медичний туризм майже не охоплюється системним макроекономічним моніторингом, що ускладнює формування ефективної публічної політики в цьому сегменті.

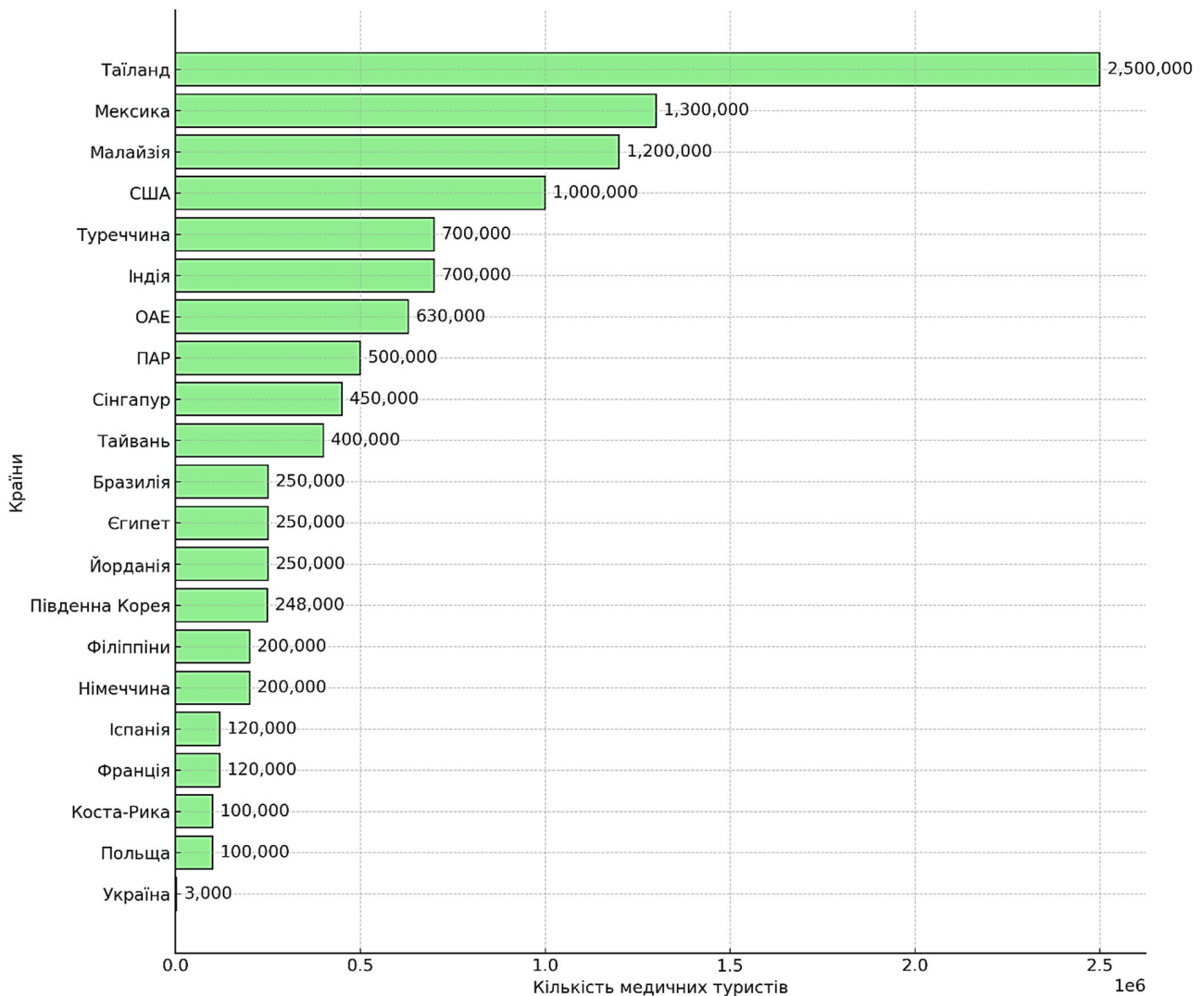

Рис. 2. Медичний туризм у світі: кількісна оцінка напрямів (допандемічна статистика)

Джерело: сформовано автором на основі [10]

Медичний туризм в Україні (до війни) – це відносно нова, але швидко розвиваюча галузь, яка здобуває популярність серед іноземних пацієнтів. Україна привертає увагу своєю високою якістю медичних послуг, конкурентними цінами та можливістю поєднання лікування з відпочинком та відкриттями [1; 2].

Медичний туризм в Україні до початку повномасштабної війни демонстрував позитивну динаміку розвитку, формуючи конкурентні переваги на міжнародному ринку. Однак військові дії суттєво змінили умови функціонування галузі, загостривши наявні проблеми та водночас відкривши нові перспективи для післявоєнного відновлення. Детальний аналіз проблем і можливостей

медичного туризму в сучасному українському контексті подано в таблиці 1 нижче.

Отже, попри розкриті в таблиці 1 проблеми, з якими зіштовхується медичний туризм в Україні, післявоєнний період створює непересічні можливості для його відновлення й подальших метаморфоз. За умови належної державної підтримки, інвестицій у медичну інфраструктуру та активного міжнародного просування, Україна має всі шанси зміцнити свої позиції на глобальному ринку медичних послуг.

Висновки. Аналіз проблем і можливостей розвитку медичного туризму в Україні у післявоєнний період засвідчує, що, попри значні виклики, галузь має вагомий потенціал для відновлення й зростання. Руйнування

Таблиця 3

Проблеми та можливості медичного туризму в Україні у післявоєнний період

Категорія	Проблеми	Можливості
1	2	3
Економічні	Значне скорочення медичного турпотоку та пов'язаних доходів через воєнні дії (туристичні потоки різко впали від початку війни); обмеженість внутрішніх інвестицій у медицину внаслідок економічної кризи, спричиненої війною (дефіцит коштів на відбудову і модернізацію медичних закладів).	Низька вартість лікування як конкурентна перевага для іноземців (ціни в Україні значно нижчі, ніж у країнах ЄС); розвиток медичного туризму може стати одним із драйверів післявоєнного економічного відновлення – це притік валюти, інвестицій та робочих місць у сфері охорони здоров'я
Правові	Недосконале правове поле: відсутність спеціального закону про медичний туризм, чинні норми застарілі (Закон України «Про туризм» 1995 р. не відповідає сучасним реаліям); нечітка відомча нормативна база щодо обслуговування іноземних пацієнтів у державних і комунальних медзакладах.	Реформа регулювання: розроблено законопроект № 4162 (прийнятий у першому читанні у квітні 2021 р.), який вводить поняття медичного туризму і модернізує туристичне законодавство з урахуванням світових тенденцій [11]. Після війни є шанс ухвалити сучасну законодавчу базу, гармонізовану з вимогами ЄС, що спростить залучення іноземних пацієнтів (наприклад, через взаємне визнання страхових полісів, медичних ліцензій тощо).
Кадрові	«Витік мізків» та дефіцит кадрів: частина медиків виїхала за кордон або мобілізована до ЗСУ; підвищене навантаження на персонал призводить до емоційного вигорання після років роботи у стресових умовах війни.	Високий професіоналізм і стійкість українських лікарів: медики адаптувалися працювати в екстремальних умовах, проводячи ампутації та операції навіть за відсутності електрики - цей унікальний досвід підвищує їхню кваліфікацію. Багато спеціалістів володіють іноземними мовами та мають західну освіту, що полегшує комунікацію з іноземними пацієнтами. Після війни можливе повернення частини лікарів, що емігрували, а також продовження програм міжнародного стажування для підготовки кадрів.

Продовження Таблиці 1

1	2	3
Інфра-структурні	Руйнування медичної інфраструктури: за перші 11 місяців повномасштабної війни пошкоджено 1 206 медичних об'єктів, з них 171 – повністю знищено (багато лікарень у прифронтових регіонах не підлягають відновленню) [12]. Також війна порушила транспортне сполучення (закриття неба, ризики на автошляхах), що ускладнює приїзд іноземних пацієнтів.	Масштабна повоєнна відбудова: держава та донори виділяють кошти на реконструкцію - вже під час війни повністю відновлено 143 медзаклади, понад 250 – частково [12]. Це можливість збудувати сучасні лікарні за міжнародними стандартами. Західні регіони України (Трускавець, Моршин тощо), які зазнали менших руйнувань, зберегли базу санаторно-курортних закладів; планується залучити приватних інвесторів для модернізації цих оздоровниць на пільгових умовах.
Технологічні	Втрата обладнання та технологій: обстріли призвели до знищення або пошкодження сучасної апаратури в лікарнях; перебої з електрикою і зв'язком під час війни ускладнювали роботу медиків та доступ пацієнтів до послуг.	Прискорена цифровізація: війна стимулювала впровадження телемедицини, дозволяючи надавати консультації дистанційно навіть в умовах кризи [13]. Українські заклади отримали значну кількість сучасного медобладнання й витратних матеріалів від міжнародних партнерів [13], що покращує матеріальну базу. Також повоєнне відновлення відкриває можливості впровадити новітні технології (наприклад, 3D-друк імплантів, роботизовану хірургію, цифрові медичні системи) для підвищення конкурентоспроможності.
Якість та стандарти	Проблеми забезпечення якості: не всі українські клініки мають підтверджену міжнародну акредитацію і відповідають найвищим стандартам. Лише декілька медичних закладів України отримали сертифікацію JCI, тоді як у Туреччині таких більше 40, а в Ізраїлі понад 20 [11].	Орієнтація на міжнародні стандарти: держава може стимулювати акредитацію клінік (наприклад, компенсувати частину витрат на отримання сертифікації, як це робить уряд Туреччини) [11]. Повоєнний період - вдалий час підняти стандарти медичного обслуговування, впровадити найкращі світові практики і протоколи лікування.
Соціально-демографічні	Внутрішній відтік пацієнтів: внаслідок війни мільйони українців стали біженцями або переміщеними особами (населення України скоротилося більш ніж на 10 млн), що зменшує потенційний внутрішній попит на медичні послуги і може уповільнити окупність інвестицій у медичний туризм. Також частина іноземних пацієнтів (особливо старшого віку чи з тяжкими хронічними станами) побоюється їхати на лікування до країни, де нещодавно були бойові дії.	Повернення українців та діаспори: багато співвітчизників, які виїхали під час війни, можуть повертатися для лікування на батьківщину (з фінансових чи культурних причин), фактично виступаючи внутрішніми медичними туристами. Величезна кількість постраждалих від війни громадян потребує тривалої високоспеціалізованої терапії та реабілітації – розвиток цих напрямів (психологічна допомога, протезування, санаторне відновлення тощо) зміцнить національну систему охорони здоров'я і створить нові продукти, привабливі також для іноземців (наприклад, програми інклюзивної реабілітації).

Джерело: сформовано автором на основі [11–13]

інфраструктури, кадрові втрати, недосконалість нормативної бази та іміджеві ризики суттєво стримують розвиток візного медичного туризму. Водночас зберігаються і навіть посилюються конкурентні переваги України: висока професійність медичних кадрів, відносно низька вартість послуг, наявність унікального досвіду лікування бойових травм та реабілітації, природно-лікувальні ресурси, зростаючий міжнародний інтерес до підтримки країни. Після завершення бойових дій Україна має всі шанси посісти гідне місце на глобальній карті медичного туризму за умови

належного державного регулювання, відбудови сучасної медичної інфраструктури, міжнародної акредитації медичних закладів та активного просування бренду української медицини у світі.

Висновки дослідження підтверджують, що медичний туризм в Україні має стратегічний потенціал для розвитку у післявоєнний період, за умови системного усунення наявних проблем, впровадження сучасних управлінських підходів, модернізації інфраструктури та формування позитивного іміджу країни на міжнародному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Деревянко Б. В., Миронова Г. А., Книш С. В. Види та стимулювання медичного туризму в Україні. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2022. № 99(4). С. 108–120. URL: <http://dspace.puet.edu.ua/handle/123456789/12744> (дата звернення 24.03.2025)
2. Гнедик Є. С. Засоби регулюючого впливу держави у сфері медичного туризму. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 3. С. 80–86. <http://www.pgp-journal.kiev.ua/archive/2019/3/16.pdf> (дата звернення 24.03.2025)
3. Теремецький В. І., Подзіров А. О. Правове становище суб'єктів владних повноважень у сфері медичного туризму. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2022. Вип. 1(97). С. 169–181. URL: https://www.researchgate.net/publication/363390941_PRAVOVE_STANOVISE_SUB'EKTIV_VLADNIH_POVNOVAZEN_U_SFERI_MEDICNOGO_TURIZMU (дата звернення 24.03.2025)
4. Желюк Т., Мацик В. Медичний туризм, нові напрями та можливості: макроекономічні та регіональні аспекти. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2022. № 26. С. 17–27. URL: <http://rarrpsu.wunu.edu.ua/index.php/rarrpsu/article/view/410> (дата звернення 25.03.2025)
5. Романова А. А. Аналіз становлення і розвитку медичного туризму в Україні у контексті світового економічного простору. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2018. № 1(9). С. 62–68. URL: <http://preu.stu.cn.ua/article/view/131306> (дата звернення 23.03.2025)
6. Wong A. K. F., Vongvisitsin T. B., Li P., Pan Y., Ryan C. Revisiting medical tourism research: Critical reviews and implications for destination management and marketing. *Journal of Destination Marketing & Management*. 2024. Vol. 33. URL: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2212571X24000726> (дата звернення 25.03.2025)
7. Habibi A., Mousavi M., Jamali S. M., Ale Ebrahim N. A bibliometric study of medical tourism. *Anatolia. An International Journal of Tourism and Hospitality Research*. 2022. Vol. 33. Issue 3. P. 415–425. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13032917.2021.1954042> (дата звернення 24.03.2025)
8. Hadian M., Jabbari A., Mousavi S. H., Sheikhbardsiri H. Medical tourism development: A systematic review of economic aspects. *International Journal of Healthcare Management*. 2021. Vol. 14. Issue 2. P. 576–582. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/20479700.2019.1677977> (дата звернення 26.03.2025)
9. Grand View Research. GVR Report cover Medical Tourism Market Size, Share & Trends Report Medical Tourism Market Size, Share & Trends Analysis Report By Treatment Type (Cardiovascular Treatment, Orthopedic Treatment, Cosmetic Treatment), By Service Provider, By Country, And Segment Forecasts, 2025 - 2030. URL: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/medical-tourism-market> (дата звернення 26.03.2025)
10. Global healthcare accreditation. Medical Tourism Statistics and Facts. 2020. URL: <https://www.globalhealthcareaccreditation.com/medical-tourism-statistics-and-facts> (дата звернення 24.03.2025)
11. Духовна О. Що ви чули про медичний туризм в Україні ? Юридична газета онлайн. 2021. URL: [https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-vi-chuli-pro-medichniy-turizm-v-ukrayini-.html#:~:text=](https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-vi-chuli-pro-medichniy-turizm-v-ukrayini-.html#:~:text= (дата звернення 25.03.2025) (дата звернення 25.03.2025)
12. Moz.gov.ua. During the 11 months of the war, the russians destroyed 171 medical facilities and damaged another 1,035. 2023. URL: <https://moz.gov.ua/en/during-the-11-months-of-the-war-the-russians-destroyed-171-medical-facilities-and-damaged-another-1035> (дата звернення 24.03.2025)
13. Poberezhets V., Demchuk A., Mostovoy Y. How Russian-Ukrainian war changed the usage of telemedicine: A questionnaire-based study in Ukraine. *Ankara Medical Journal*, 2022. № 22(3). P. 305–318. URL:

<https://ankamedj.com/jvi.aspx?pdire=amj&plng=eng&un=AMJ-08455&look4=#:~:text=How%20Russian,telemedicine%20by%20Ukrainian%20medical%20practitioners> (дата звернення 27.03.2025)

14. Крот О. Перспективи медичного туризму в Україні. 2023. URL: <https://epravda.com.ua/columns/2023/04/05/698756/> (дата звернення 27.03.2025)

REFERENCES:

1. Derevianko, B. V., Myronova, H. A., Knysh, S. V. (2022). Vydy ta stymuliuвання medychnoho turyzmu v Ukraini [Types and stimulation of medical tourism in Ukraine]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu vnutrishnikh sprav*. № 99(4), 108–120. Available at: <http://dSPACE.puet.edu.ua/handle/123456789/12744> (accessed March 24, 2025)

2. Hnedyk, Ye. S. (2019). Zasoby rehuliuuchoho vplyvu derzhavy u sferi medychnoho turyzmu [Means of state regulatory influence in the field of medical tourism]. *Pidpryemnytstvo, hospodarstvo i pravo*. № 3, 80–86. Available at: <http://www.pgj-journal.kiev.ua/archive/2019/3/16.pdf> (accessed March 24, 2025)

3. Teremetskyi, V. I., Podzirov, A. O. (2022). Pravove stanovyshe subiektiv vladnykh povnovazhen u sferi medychnoho turyzmu [Legal status of public authority subjects in the field of medical tourism]. *Visnyk Luhanskoho derzhavnoho universytetu vnutrishnikh sprav imeni E. O. Didorenka*. № 1(97), 169–181. Available at: https://www.researchgate.net/publication/363390941_PRAVOVE_STANOVISE_SUB'EKTYV_VLADNIH_POVNOVAZEN_U_SFERY_MEDICNOGO_TURIZMU (accessed March 24, 2025)

4. Zheliuk, T., Matsyk, V. (2022). Medychnyi turyzm, novi napriamy ta mozhyvosti: makroekonomichni ta rehionalni aspekty [Medical tourism, new directions and opportunities: macroeconomic and regional aspects]. *Rehionalni aspekty rozvytku produktyvnykh syl Ukrainy*. № 26, 17–27. Available at: <http://rarrpsu.wunu.edu.ua/index.php/rarrpsu/article/view/410> (accessed March 25, 2025)

5. Romanova, A. A. (2018). Analiz stanovlennia i rozvytku medychnoho turyzmu v Ukraini u konteksti svitovoho ekonomichnoho prostoru [Analysis of the formation and development of medical tourism in Ukraine in the context of the global economic space]. *Problemy i perspektyvy ekonomiky ta upravlinnia*. № 1(9), 62–68. Available at: <http://ppeu.stu.cn.ua/article/view/131306> (accessed March 23, 2025)

6. Wong, A. K. F., Vongvisitsin, T. B., Li, P., Pan, Y., Ryan, C. (2024). Revisiting medical tourism research: Critical reviews and implications for destination management and marketing. *Journal of Destination Marketing & Management*, 33. Available at: <https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S2212571X24000726> (accessed March 25, 2025)

7. Habibi, A., Mousavi, M., Jamali, S. M., Ale Ebrahim, N. (2022). A bibliometric study of medical tourism. *Anatolia. An International Journal of Tourism and Hospitality Research*, 33(3), 415–425. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/13032917.2021.1954042> (accessed March 24, 2025)

8. Hadian, M., Jabbari, A., Mousavi, S. H., Sheikhbardsiri, H. (2021). Medical tourism development: A systematic review of economic aspects. *International Journal of Healthcare Management*, 14(2), 576–582. Available at: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/20479700.2019.1677977> (accessed March 26, 2025)

9. Grand View Research. (2024). Medical tourism market size, share & trends analysis report by treatment type (cardiovascular, orthopedic, cosmetic), by service provider, by country, and segment forecasts, 2025–2030. Available at: <https://www.grandviewresearch.com/industry-analysis/medical-tourism-market> (accessed March 26, 2025)

10. Global Healthcare Accreditation. (2020). Medical tourism statistics and facts. Available at: <https://www.globalhealthcareaccreditation.com/medical-tourism-statistics-and-facts> (accessed March 24, 2025)

11. Dukhovna, O. (2021). Shcho vy chuly pro medychnyi turyzm v Ukraini? [What have you heard about medical tourism in Ukraine?]. Yurydychna hazeta online. Available at: <https://yur-gazeta.com/dumka-eksperta/shcho-vichuli-pro-medichniy-turyzm-v-ukrayini-.html> (accessed March 24, 2025)

12. Ministry of Health of Ukraine. (2023). During the 11 months of the war, the Russians destroyed 171 medical facilities and damaged another 1,035. Available at: <https://moz.gov.ua/en/during-the-11-months-of-the-war-the-russians-destroyed-171-medical-facilities-and-damaged-another-1035> (accessed March 24, 2025)

13. Poberezhets, V., Demchuk, A., Mostovoy, Y. (2022). How Russian-Ukrainian war changed the usage of telemedicine: A questionnaire-based study in Ukraine. *Ankara Medical Journal*, 22(3), 305–318. Available at: <https://ankamedj.com/jvi.aspx?pdire=amj&plng=eng&un=AMJ-08455> (accessed March 27, 2025)

14. Krot, O. (2023). Perspektyvy medychnoho turyzmu v Ukraini [Prospects of medical tourism in Ukraine]. Available at: <https://epravda.com.ua/columns/2023/04/05/698756/> (accessed March 27, 2025)